Вучэбна-метадычнае забеспячэнне вучэбнага прадмета “Навучанне грамаце”: I клас устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання

Новае вучэбна-метадычнае забеспячэнне вучэбнага прадмета “Навучанне грамаце” для I класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання распрацавана ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай, якая зацверджана Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь (2021 г.).

Новая вучэбная праграма па вучэбным прадмеце “Навучанне грамаце” надрукавана ў навукова-метадычным часопісе “Пачатковае навучанне: сям’я, дзіцячы сад, школа” (2021, № 4).

З асаблівасцямі новага вучэбна-метадычнага комплексу (ВМК) па навучанні грамаце знаёміць артыкул “Новы вучэбна-метадычны комплекс «Навучанне грамаце. 1 клас»: асноўныя і дадатковыя кампаненты” навукова-метадычнага часопіса “Пачатковая школа” (2021, № 8).

Распрацоўкі ўрокаў чытання і пісьма да новага ВМК друкуюцца ў часопісе “Пачатковае навучанне: сям’я, дзіцячы сад, школа” (2021, № 4–12).

У склад вучэбна-метадычнага забеспячэння, якое падрыхтавана да 2021/2022 навучальнага года аўтарамі В.І. Свірыдзенка і В.І. Цірынавай, уваходзяць: прыкладнае каляндарна-тэматычнае планаванне, вучэбныя дапаможнікі для вучняў і вучэбна-метадычныя дапаможнікі для настаўнікаў. Прадставім іх агульную характарыстыку.

<table>
<tr><th colspan="2">Прыкладнае каляндарна-тэматычнае планаванне</th></tr>
<tr><td>
</td>
<td>Цірынава, В.І. Пачатковая школа. 1 клас. Прыкладнае каляндарна-тэматычнае планаванне : 2021/2022 навучальны год / В.І. Цірынава і інш. – Мінск : Аверсэв, 2021.

Дапаможнік уключае планаванне вучэбнага матэрыялу па раздзелах “Навучанне чытанню” і “Навучанне пісьму” вучэбнай праграмы “Навучанне грамаце”. Для кожнага ўрока вызначаюцца адукацыйныя мэты, спосабы дзеянняў, абагульненні па ўроку, вучэбнае абсталяванне.

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь</td></tr>
<tr><th colspan="2">Буквар</th></tr>
<tr><td>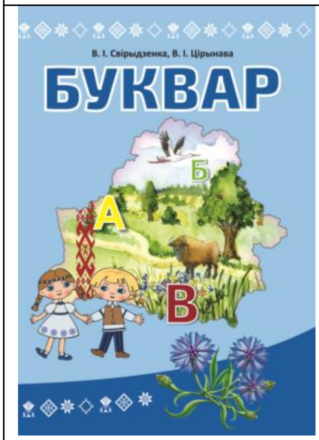
</td>
<td>Свірыдзенка, В.І. Буквар : вучэбны дапаможнік для 1 класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: НІА, 2021.

Новы буквар падрыхтаваны ў рамках конкурсу на стварэнне вучэбных дапаможнікаў для I–IV класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі.
Асаблівасці буквара:
новая графічная сістэма адлюстравання гукаў;
новы парадак увядзення літар;
выкарыстанне анімацыйных фільмаў (праз QR-код);</td></tr>
</table>

вучэбныя тэмы “Склад слова”, “Націск”, “Галосныя гукі”, “Звонкія і глухія зычныя гукі” перанесены з асноўнага перыяду навучання ў падрыхтоўчы;

увядзенне ў змест навучання сістэмы арыенціраў, апорных схем, алгарытмаў для засваення спосабаў дзеянняў;

новая сістэма практыкаванняў для фарміравання і адпрацоўкі навыку чытання складоў і слоў;

новы змест твораў для чытання і сістэма працы з імі, уключэнне заданняў для развіцця чытацкай граматнасці вучняў, умення працаваць з інфармацыяй;

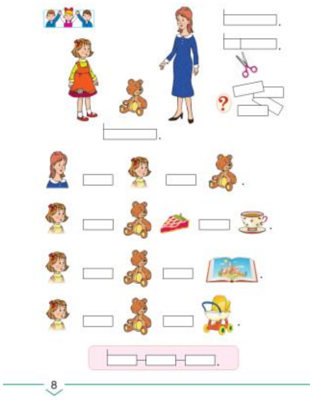

увядзенне ў змест буквара заданняў, якія звязаны з пазакласным чытаннем;

новая сістэма заданняў для развіцця маўлення вучняў, якая накіравана на засваенне правіл і прынцыпаў зносін, спасціжэнне нацыянальных традыцый і каштоўнасцей беларусаў;

новая сістэма заданняў для фарміравання вучэбнай кампетэнцыі вучняў (арыентацыя ў вучэбнай кнізе; засваенне новых ведаў праз праблемныя сітуацыі і пытанні; заданні для арганізацыі калектыўнага ўзаемадзення вучняў у парах і групах; развіццё навыкаў самакантролю і самаацэнкі і інш.)

У буквар уведзены гульнявыя персанажы: Кірыліца, Жэўжык, сябры гукаў – добрыя чарадзеі Бім і Бом.

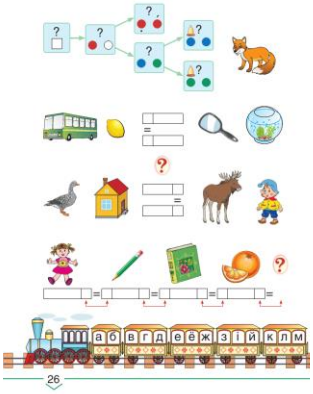

Кірыліца знаёміць вучняў з новымі літарамі, дае парады, тлумачыць незнаёмыя словы, просіць адказаць на пытанні па змесце прачытаных тэкстаў, арганізуе пошук інфармацыі з дадатковых крыніц.

Жэўжык вельмі хоча навучыцца добра чытаць і спадзяецца, што вучні будуць яму дапамагаць. Ён часта трапляе ў цяжкія сітуацыі (“пасткі”) і чакае дапамогі ад вучняў.

Чарадзеі Бім і Бом – сябры гукаў. Яны дапамагаюць вучням знаёміцца з цвёрдымі і мяккімі зычнымі гукамі, вучаць адрозніваць на слых гукі і правільна пазначаць іх літарамі, чытаць склады і словы.

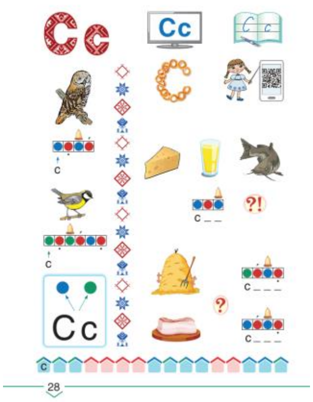

У новым буквары зменены **парадак увядзення літар**. Пачынаецца асноўны перыяд вывучэннем зычных гукаў і адпаведных літар. Вучні знаёмяцца з літарамі ***С, Л, М***.

Пасля вывучэння трох літар зычных гукаў уводзіцца першы галосны гук [а] і літара ***А***. Гэта дае магчымасць пачаць навучанне чытанню прамых складоў “па падабенстве”: *са, ла, ма*.

Наступнымі ўводзяцца літары ***І, Ы, У***.

Увядзенне літар, якія абазначаюць галосныя гукі, дазваляе пачаць фарміраванне першапачатковага механізму чытання прамога склада (зычны + галосны), задаючы рух вачэй «ад зычнага да галоснага». З псіхафізіялагічнага пункту гледжання механізм расшыфроўкі літарнага кода, зададзенага ў складзе «зычны + галосны», гучыць так: «Глядзі, што за літарай зычнага гука».

У буквары выкарыстаны новыя прыёмы для навучання чытанню прамога склада, якія палягчаюць яго зрокавае ўспрыманне і першаснае чытанне: чытанне па дарожках з чарапахай і ракетай; чытанне склада з апорай на прадметны малюнак і інш. Вучні чытаюць склады спачатку ў павольным тэмпе з чарапахай, затым у хуткім тэмпе з ракетай.

Новы парадак увядзення літар дае магчымасць максімальна хутка пачынаць чытаць словы, сказы і невялікія тэксты. Прапануецца больш матэрыялу для адпрацоўкі навыку чытання тэкстаў.

Спецыяльныя слупкі слоў у рамках з ракетай, табліцы на форзацах буквара для трэніроўкі хуткага чытання складоў і слоў, тэксты з элементамі трэнажора – усё гэта забяспечыць якасны вынік навучання.

Дапушчана Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь

Спадарожнік буквара

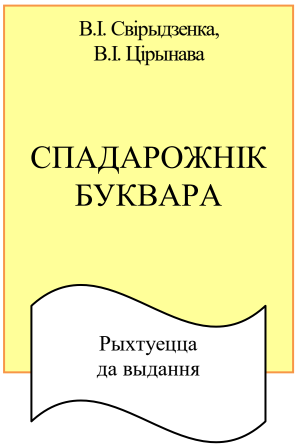

Свірыдзенка, В.І. Спадарожнік буквара : дапаможнік для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: НІА, 2021.

У дапаможніку прадстаўлена сістэма заданняў для арганізацыі дыферэнцыраванай работы з вучнямі, якія ўмеюць чытаць. Вучэбны матэрыял непасрэдна звязаны з тэматыкай адпаведнай старонкі буквара. Змест вучэбнага выдання ўключае творы, розныя па аб’ёме і ступені складанасці, што дазваляе арганізаваць працу з вучнямі з улікам узроўню сфарміраваннасці ў іх навыку чытання (ад паскладовага чытання да чытання цэлымі словамі).

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Рабочы сшытак да буквара

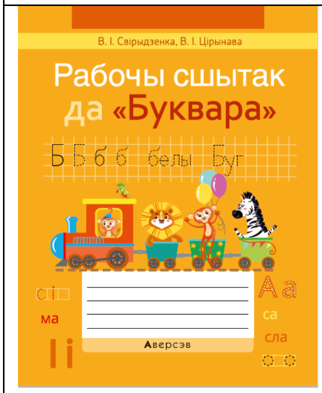

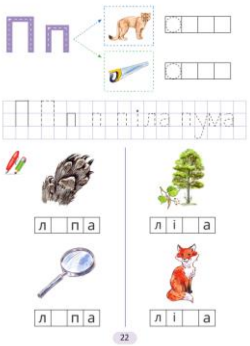

Свірыдзенка, В.І. Рабочы сшытак да “Буквара” : дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: Аверсэв, 2021.

Рабочы сшытак да “Буквара” дазваляе арганізаваць практычную дзейнасць вучняў па замацаванні вучэбнага матэрыялу.

Змест заданняў сшытка прадугледжвае:

- практыванні ў пісьме друкаваных літар;
- гукавы аналіз слоў;
- працу са схемамі слоў і сказаў;
- моўныя гульні.

Вучэбны матэрыял дапаможніка звязаны са зместам і тэматыкай адпаведнай старонкі буквара.

Невялікі аб’ём заданняў дазваляе адвесці на іх выкананне ад 2 да 5 хвілін.

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Пазакласнае чытанне

Свірыдзенка, В.І. Пазакласнае чытанне. 1 клас : дапаможнік для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: Аверсэв, 2021.

Дапаможнік змяшчае ілюстраваныя творы для рэалізацыі метаду чытання-разгляду дзіцячых кніг.

Згодна з вучэбнай праграмай у дапаможніку прадстаўлены матэрыял 15 урокаў, на якіх будзе адбывацца знаёмства з творамі для пазакласнага чытання.

Пазакласнае чытанне праводзіцца адзін раз у два тыдні, займаючы другую частку ўрока чытання.

На занятках па пазакласным чытанні ў вучняў фарміруецца цікавасць да дзіцячай кнігі і самастойнага чытання.

З мэтай выканання вучэбнай праграмы па раздзеле “Пазакласнае чытанне” ў буквар уключаны заданні, якія звязаны як з вучэбнай тэмай навучання грамаце, так і з тэмай пазакласнага чытання. Такія заданні вылучаны ў буквары ўмоўным знакам “Пазакласнае чытанне”.

Змест твораў дапаможніка “Пазакласнае чытанне. 1 клас” адпавядае тэматыцы вучэбных тэкстаў буквара.

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Прапісі

Свірыдзенка, В.І. Пропісь 1 : вучэбны дапаможнік для 1 класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: НІА, 2021.

Свірыдзенка, В.І. Пропісь 2 : вучэбны дапаможнік для 1 класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: НІА, 2021.

Свірыдзенка, В.І. Пісьмо : вучэбны дапаможнік для 1 класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: НІА, 2021.

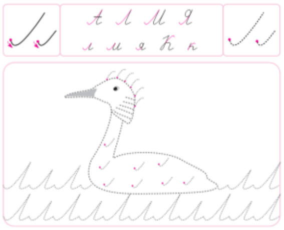

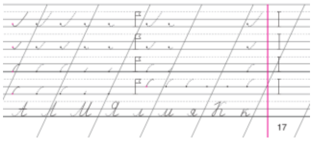

Асаблівасці новых вучэбных дапаможнікаў:

- новая разліноўка прапісей;
- новае графічнае напісанне асобных літар;
- новая сістэма практыкаванняў для фарміравання графічнага навыку;
- новая сістэма заданняў для развіцця навыкаў самакантролю і самаацэнкі.

У разліноўку вучэбных дапаможнікаў «Пропісь 1», «Пропісь 2» уведзена дадатковая дапаможная (пункцірная) лінія, якая праходзіць уздоўж сярэдзіны міжрадковай прасторы. Мэта дапаможнай лініі – забяспечыць арыентаванне вучняў у вышыні вялікіх літар і элементаў малых літар, якія выходзяць за межы рабочага радка ўверх або ўніз.

Выявы літар адпавядаюць адзінаму ўзору, зацверджанаму для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання.

Графічны аналіз літары прадугледжвае апору на элементы, размешчаныя ў пазлах. Першае самастойнае пісьмо новай літары ажыццяўляецца на радку з павялічаным узорам, які забяспечвае лепшае зрокавае ўспрыманне і эфектыўнае засваенне напрамкаў руху рукі.

<table>
<tr>
<td>

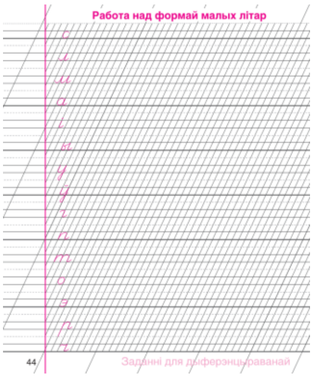

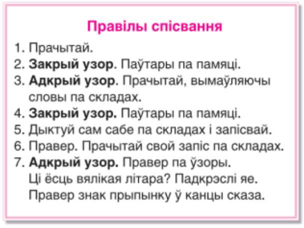
Правілы спісвання
1. Прачытай.
2. **Закрый узор.** Паўтары па памяці.
3. **Адкрый узор.** Прачытай, вымаўляючы словы па складах.
4. **Закрый узор.** Паўтары па памяці.
5. Дыктуй сам сабе па складах і запісвай.
6. Правер. Прачытай свой запіс па складах.
7. **Адкрый узор.** Правер па ўзоры.
Ці ёсць вялікая літара? Падкрэслі яе.
Правер знак прыпынку ў канцы сказа.
</td>
<td>
На асобным радку даецца ўзор напісання літары з вылучэннем колерам яе элементаў. Вучні прапісваюць кожны элемент літары па пункцірных лініях.

Радкі прапісваюцца з прыпынкамі для адпачынку і самакантролю (умоўны знак «Сцяжок»). Настаўнік прапануе вучням выбраць самую прыгожую літару, падкрэсліць яе, абвесці або паставіць пад ёй кропку. Вучні працягваюць пісьмо, арыентуючыся на літару, якая атрымалася лепш за іншыя.

Для самакантролю можна ўжыць кальку: літару, напісаную на кальцы прыёмам капіравання, сумяшчаюць з літарай у прописях з мэтай устанаўлення падабенства з узорам. Вынікі кантрольна-ацэначнай дзейнасці фіксуюцца на лінейцы самаацэнкі.

У канцы вучэбных дапаможнікаў «Пропісь 1», «Пропісь 2», «Пісьмо» прадугледжаны старонкі (у тым ліку з частай нахільнай разліноўкай) для арганізацыі дыферэнцыраванай работы з вучнямі з мэтай адпрацоўкі навыку напісання літар, выканання дадатковых заданняў настаўніка, фарміравання ўмення чытаць склады і словы, запісаныя рукапісным шрыфтам.

Прыведзены памяткі «Правілы спісвання» і «Правілы пісьма пад дыктоўку».

Дапушчана Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь
</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">Дапаможнік для вучняў (дадатковы кампанент)</td>
</tr>
<tr>
<td>
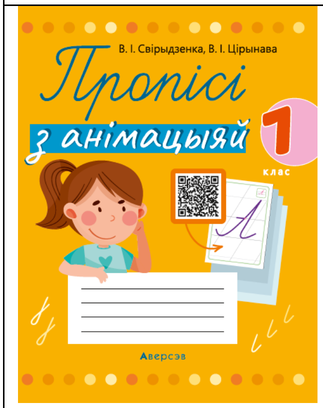

</td>
<td>
Свірыдзенка, В.І. Пропісі з анімацыяй. 1 клас : дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: Аверсэв, 2021.

Дапаможнік “Пропісі з анімацыяй” прызначаны для адпрацоўкі вучнямі навыку пісьма і ўключае:

азбуку ў малюнках;
навучальныя відэаролікі;
узоры напісання элементаў літар, асобных літар, злучэнняў, слоў і сказаў;
элементы трэнажора;
заданні для самастойнага пісьма.

QR-коды адкрываюць відэаролікі з інтэрактыўнай дэманстрацыяй узораў напісання элементаў, літар і іх злучэнняў, якія поўнасцю адпавядаюць новым пропісям.

</td>
</tr>
</table>

Вучэбны наглядны дапаможнік

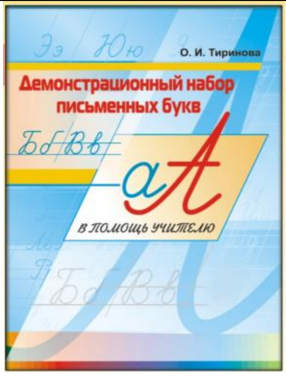

Тиринова, О.И. Демонстрационный набор письменных букв / О.И. Тиринова. – Минск: Адукацыя і выхаванне, 2015.

Вучэбны наглядны дапаможнік для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання змяшчае выявы ўсіх літар рускага і беларускага алфавітаў і метадычны каментарый да іх напісання.

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Вучэбна-метадычныя дапаможнікі для настаўнікаў

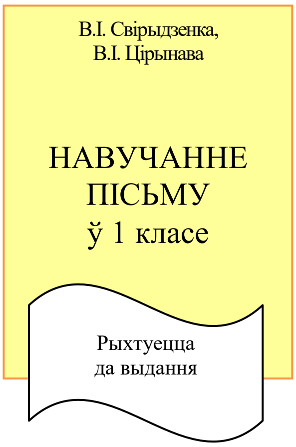

Свірыдзенка, В.І. Навучанне чытанню ў 1 класе, у 2 ч. : вучэбна-метадычны дапаможнік для настаўнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: НІА, 2021.

Свірыдзенка, В.І. Навучанне пісьму ў 1 класе : вучэбна-метадычны дапаможнік для настаўнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / В.І. Свірыдзенка, В.І. Цірынава. – Мінск: НІА, 2021.

У вучэбна-метадычных дапаможніках прадстаўлена сістэма працы настаўніка ў падрыхтоўчы, асноўны і заключны перыяды навучання грамаце з выкарыстаннем вучэбных дапаможнікаў “Буквар”, “Пропісь 1”, “Пропісь 2” і “Пісьмо”. Да кожнага этапу навучання прыводзіцца пералік запланаваных вынікаў навучання (прадметных, метапрадметных і асобасных), якія дапамогуць настаўніку сфармуляваць адукацыйныя, развіццёвыя і выхаваўчыя мэты вучэбных заняткаў. Звяртаецца ўвага на абагульненні ўрока (вывады) і спосабы дзеянняў, якімі вучні павінны авалодаць.

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

У 2021 годзе пачаў работу Адзіны інфармацыйна-адукацыйны рэсурс, на якім размешчаны мультымедыйныя матэрыялы па вучэбным прадмеце “Навучанне грамаце”, распрацаваныя педагогамі ДУА “Гімназія з беларускай мовай навучання № 23 г. Мінска” да новага ВМК.

Выкарыстанне пералічаных асноўных і дадатковых кампанентаў ВМК дапаможа настаўніку забяспечыць паспяховае дасягненне першакласнікамі вынікаў навучання, акрэсленых у вучэбнай праграме “Навучанне грамаце”.

Цірынава В.І., *вядучы навуковы супрацоўнік лабараторыі пачатковай адукацыі Нацыянальнага інстытута адукыцыі, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.*

Свірыдзенка В.І., *дацэнт кафедры беларускага і рускага мовазнаўства факультэта пачатковай адукацыі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.*